

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Sander Jõgi

**KOHANEMINE HAJUTUSEST TINGITUD
MUUTUSTEGA KEILA SOS LASTEKÜLA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Valter Parve, MA

Pärnu 2021

Soovitan suunata kaitsmisele

Valter Parve

/digiallkirjastatud/

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht Anu Aunapuu

/digiallkirjastatud/

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sander Jõgi

/digiallkirjastatud/

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Deinstitutionaliseerimise mõju asendushooldusele	6
1.1. SOS Lasteküla ajalugu	6
1.2. Asendushooldusteenuse erinevad vormid ja kvaliteet.....	8
1.3. Deinstitutionaliseerimise vajalikkus.....	11
1.4. Arengud asendushooldusteenuse pakkumisel	14
2. Keila SOS Lasteküla perede kohanemise uurimus	17
2.1. Ülevaade hetkeolukorrast Keila SOS Lastekülas.....	17
2.2. Uurimismetoodika ja valim.....	18
2.3. Uuringu tulemused	19
2.3.1 Hajutatud perede hinnangud.....	19
2.3.2 Hajutamist ootavate perede hinnangud.....	26
2.4 Järeldused ja ettepanekud.....	32
Kokkuvõte	35
Viidatud allikad.....	37
Lisad.....	41
Summary	43

SISSEJUHATUS

Keila SOS Lastekülas on käimas muudatused, mille käigus planeeritakse traditsiooniline lasteküla asukoht hajutada ära läheduses asuvasse kogukonda ja minna üle ühe perevanema süsteemile. Sellise muudatuse eesmärk on luua rohkem peresarnaseid kodutingimusi asendushooldusteenusel olevatele lastele ja vähendada institutsionaalseid tunnuseid. Käesolevas uurimistöös keskendutakse lasteküla traditsioonilise mudeli muutustele ja luuakse ülevaade selle mõjust Keila SOS Lasteküla töötajatele ja hoolealustele.

Tulenevalt Sotsiaalministeeriumi vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika rohelisest raamatust sõnastatakse institutsionaalset teenust järgnevalt: „Institutsionaalse ehk asutusepõhise teenusena vaadeldakse jätkuvalt aga vahetustega töötavate kasvatusala töötajate või mitme perevanemaga asenduskoduteenust, sõltumata sellest, kas teenuse osutamine toimub nn asutuse tüüpi hoones või spetsiaalselt asenduskoduteenuse osutamiseks ehitatud peremajades“ (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 27). Antud dokument viitab otseselt sellele, et traditsiooniline Keila SOS Lasteküla poolt pakutav asendushooldusteenus on institutsionaalsete tunnustega. Selline tõdemus vahetustega töötajatest ja ka piiratud territooriumist tingitud sildistatus sunnib asendushooldusteenuse pakkujaid mitmekesistama oma teenuseid. Need muudatused tähendavad mitmete töötajate rolli vähenemist ja senise kogukonna toe vahetumist teise kogukonnaga.

Institutsionaalne kasvatus ei võimalda piisavalt hooldamist ja stimuleerivat keskkonda lapsele, mis on vajalik tema normaalsele kasvule. Institutsionaalseid kasvukeskkondi on lastele olemas erinevaid, kuid paljudes peitub ühiseid jooni, mis ei soodusta lapsele arengut. (van Ijzendoorn et al., 2011, lk 8)

Perepõhine hooldus võrreldes institutsionaalse hooldusega aitab noorel paremini astuda iseseisvasse ellu ning samuti soodustab see sidusust ühiskonnaga (Linnas et al., 2016, lk 75).

Uurimistöö uurimisprobleemiks on seatud järgnev: Institutsionaalseid tunnuseid ei ole piisavalt vähendatud asendushoolduse osutamisel.

Töö eesmärk on leida Keila SOS Lasteküla hajutamisest tulenevaid kitsaskohti ning teha ettepanekuid Keila SOS Lasteküla juhtkonnale muudatustega kohanemiste parandamiseks, et tagada rahulolev üleminek teenuse pakkumisel nii töötajatele kui ka hoolealustele. Eesmärgist tulenevalt on uurimisküsimused sõnastatud järgnevalt:

- Milline on kolimisele valmistuvate töötajate ja hoolealuste seisukoht seoses lasteküla hajutamisega?
- Kuidas on kohanenud muudatustega kolitud peredes töötajad ja hoolealused?

Uurimistöös on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

- Teemakohase erialakirjandusest ülevaate loomine ning deinstitutionaliseerimise vajalikkuse teoreetiliste aspektide välja toomine.
- Ankeetküsimustiku koostamine ning uuringu läbi viimine Keila SOS Lasteküla töötajate ja hoolealuste seas.
- Tulemuste analüüsimine ning järelduste tegemine tuginedes teoreetilistele allikatele, mille põhjal saab teha ettepanekuid Keila SOS Lasteküla juhtkonnale muudatuste paremaks läbiviimiseks.

Uurimistöö eesmärgi täitmiseks viiakse läbi poolstruktureeritud intervjuukava Keila SOS Lasteküla töötajate ja hoolealuste seas.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse ülevaade deinstitutionaliseerimise mõjust asendushooldusele nii Eestis kui ka mujal maailmas. Lisaks kirjeldatakse ka deinstitutionaliseerimise tähtsust, asendushoolduse korraldamises ning arengutest asendushoolduses. Töö teises osas antakse ülevaade uuringu läbiviimisest ning tulemustest. Uurimustöös on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Uurimisandmeid analüüsitakse ning sellest tulenevalt tehakse ka soovitusi Keila SOS Lastekülale hajutamise parendamiseks.

1. DEINSTITUTSIONALISEERIMISE MÕJU ASENDUSHOOLDUSELE

1.1. SOS Lasteküla ajalugu

Järgnev alapeatükk loob ülevaate rahvusvahelise SOS Lasteküla ajaloost ning teenuste kujunemisest. Lisaks kirjeldatakse lühidalt ka sama teenuse kujunemisest Eestis.

SOS Lasteküla loodi Austrias 1949. aastal Hermann Gmeiner ja sotsiaaltöötaja Maria Hoferi eestvedamisel koos kaasõpilastega. Hermann Gmeiner nägi II maailmasõjas osaledes mitmete laste traagilisi läbielamisi ja kannatusi, mis inspireeris teda lapsi aitama. Algusaastatel võeti SOS Lastekülles ainult lapsi, kes olid sõja käigus vanemad kaotanud ning maailmasõja lõppedes oli palju lapsi ilma vanemliku hooleta. Hermann Gmeiner soovis lastele pakkuda perelaadset keskkonda vastandina suurtele institutsioonidele, mis sel ajal olid ainsaks variandiks vanemliku hoolitsuseta lastele. Selline hooldusvorm pakkus vanemliku hoolitsuseta lastele võimalust kasvada üles väiksemas perelaadses keskkonnas, koos enda õdede ja vendadega. Selline väike perelaadne keskkond võimaldas esimest korda täita hooldajal vanema rolli. 1950. aastal oli esimeses lastekülles elamas 40 last ning järgneval aastal alustati lastekülade loomisega Prantsusmaal, Saksamaal ja Itaalias. Pereväärtustel põhineva hooldusvormi tähtsustamine lõi arusaama sellise hooldusvormi vajalikkusest üle maailma. 1959. aastal loodi esimene noortekodu Austrias, mille eesmärk oli õpetada asendushoolduselt lahkuvatele noortele rohkem iseseisvust. See teenusevorm kandus edasi ka teistesse lasteküladesse üle maailma. 1960. aastal loodi SOS Lasteküla katuskorporatsioon, mis hoolitseb kõikide lastekülade heaolu eest üle maailma. Samal aastal laienes organisatsioon Euroopas ja ka Aasias. 1970. aastatest on SOS Lasteküla tegelenud peretugevdusprogrammiga, mille eesmärk on vältida laste eemaldamist bioloogilistest peredest ja pakkuda alternatiivseid hooldusvorme. (Lukaš, 2014, lk 46)

Tänaseks saab läbi peretugevdusprogrammi abi ligi 330 000 last üle 500 erineva asukoha maailmas. Hinnanguliselt on SOS Lastekülalt abi saanud 4 miljonit last üle maailma. Hermann Gmeinari juhtis SOS Lasteküla rahvusvahelist organisatsiooni aastani 1985, peale mida võttis tema koha üle Helmut Klein, kes oli üks esimesi lastekülla elama võetud lapsi. Helmut Klein juhtis organisatsiooni aastani 2012 ning tema kohta täidab tänase päevani Siddhartha Kaul. (Willi et al., 2019, lk 9)

Rahvusvahelise SOS Lasteküla poolt on kõikidele lasteküladele rakendatud printsiibid. Hermann Gmeinari koostas neli põhilist printsiipi, mis on teinud aluse perepõhise asendushooldusele saadaval tervele maailmale:

- SOS pereema – Pereema on spetsiaalselt koolitatud lastega töötama ja loob peres kauakestva kiindumussuhte. Samuti vastutab pereema koos tugipersonaliga lapse õige arengu ja majapidamistöõde eest.
- Õed-vennad – Peresidemeid väärtustatakse ning laste perest eemaldamisel ei eraldata õdesid-vendi.
- Peremaja – Iga pere loob majast kodu, mis vastab laste vajadustele ja eripärale.
- Küla – Pere on osa küla kogukonnast, mis toetab ja julgustab üksteist. Kogukonna ülesanne on ka õpetada lapsi olema aktiivsed ja edukad ühiskonna liikmed. (Lukaš, 2014, lk 47)

Eestis alustas SOS Lasteküla tegevust aastal 1992. Aastal 1994 kolib Keila Lastekülla esimene pere ning järgneval aastal elab seal 37 last. 1999. aastal luuakse Keilasse esimene noortekodu, hiljem ka Tallinna. 2008. aastal luuakse peretugevdusprogramm, edasi ka Viljandi vallas, Lääne-Harjumaal, Sillamäel ja Kohtla-Järvel. Hiljem luuakse üle Eesti lastekülad Juurus, Põltsamaal ja Narva-Jõesuus. (SOS Lasteküla Eesti Ühing, 2020, lk 3)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et SOS Lasteküla on olnud edukas lipulaev asendushooldusteenus pakkumisel nii mujal maailmas kui ka Eestis. Samuti on ka SOS lasteküla panustanud tugevalt perepõhise hoolduse loomisse.

1.2. Asendushooldusteenuse erinevad vormid ja kvaliteet

Järgnev alapeatükk annab ülevaate asendushooldusteenuse erinevatest vormidest ning korralduslikust poolest. Eestis.

Sotsiaalhoolekande seaduses (2015) §455, sõnastatakse asendushooldusteenust järgnevalt: „Asendushooldusteenus on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav sotsiaalteenus, mille eesmärk on pika- või lühiajaliselt lapse heaolu ja õiguste tagamine, lapsele tema põhivajaduste rahuldamiseks peresarnaste elutingimuste võimaldamine, lapsele turvalise ja arenguks soodsa elukeskkonna loomine ning lapse ettevalmistamine võimetekohaseks toimetulekuks täisealisena.“

Asendushooldusel on mitmeid erinevaid vorme: lapsendamine, eestkoste ja asendushooldusteenus, mille alla kuuluvad hoolduspere, perekodu ja asenduskodu. Lapsendamine loob õigusliku toimingu, mille korral kehtivad samad õigused ja kohustused lapse ja lapsendaja vahel, mis lapse sündimisel bioloogilisse perre. Lapsendamist reguleerib perekonnaseadus. Eestkostja määrab kohalik omavalitsus või huvitatud isik avalduse alusel. Eestkostja on lapse seaduslik esindaja, kes tagab lapse eest hoolitsemise. Eestkoste seadmist korraldab ja reguleerib perekonnaseadus ning selle loomisel lausub ikka kohustus kohalikul omavalitsusel veenduda lapse heaolus. (Sotsiaalkindlustusamet, 2020, lk 3)

Asendushooldusteenus on kohaliku omavalitsuse korraldatav ja rahastatav sotsiaalteenus, mida osutatakse hooldusperes, perekodus või asenduskodus. Lapse asendushooldusteenusel olemise ajal on kohalik omavalitsus lapse seaduslik esindaja. Asendushooldusteenust reguleerib sotsiaalhoolekande seadus. (Sotsiaalkindlustusamet, 2020, lk 4)

Sotsiaalhoolekande seaduses (2015) § 45, sõnastab asendushooldusteenuse osutamise hooldusperes, perekodus ja asenduskodus järgnevalt:

- „Asendushooldusteenuse osutamine hooldusperes on lapse hooldamine sobivas peres, kelle liikmete hulka ta ei kuulu. Hooldusperes võib samal ajal olla kuni neli hooldatavat, sealhulgas hooldaja enda kuni 14-aastased lapsed ja teised hooldamist vajavad isikud.“ (§ 456)

- „Asendushooldusteenuse osutamine perekodus on teenuse osutamine kuni kolme perevanemaga peres, kus on samal ajal kuni kuus last. Laste arvu suurendamine peres on lubatud erandina vaid juhul kui paigutamist vajavad ühe pere lapsed või esineb muu olukord, mille puhul on vaja tagada laste kooskasvamine.“ (§ 457)
- „Asendushooldusteenuse osutamine asenduskodus on teenuse osutamine kasvatajatega peres, kus on samal ajal kuni kuus last. Laste arvu suurendamine peres on lubatud erandina vaid juhul kui paigutamist vajavad ühe pere lapsed või esineb muu olukord, mille puhul on vaja tagada laste kooskasvamine.“ (§ 458)

Asendushooldusteenuse pakkumisel on tähtis jälgida ka töötajate pädevust. Sotsiaalkindlustusameti sotsiaalteenuste kvaliteedijuhis (Sotsiaalkindlustusamet, 2014b, lk 6) sõnastab töötajate pädevuse tähtsamad elemendid järgnevalt: töötajatele peab olema tagatud oskused oma ülesannete täitmiseks ning need peavad olema töötajatele selged; töötajate koolitusvajadusi hinnatakse regulaarselt ja soodustatakse teadmiste ja oskuste omandamist; töötajad jälgivad organisatsiooni põhiväärtusi ning teavad kelle poole pöörduda probleemide esinemisel.

Asendushooldusel viibiva lapse toetavate tingimuste ja asutuse arengu jälgimiseks on Sotsiaalministeerium koostanud sisehindamise juhise. Kuna teenusel olevate laste heaolu on vaja kontrollida, siis on tehtud eraldi juhised sisekontrolli jaoks, et organisatsioonid leiaksid ise üles nõrgad kohad ja saaks need parandada. (Backer-Røed, 2015, lk 3)

Asendushooldusel töötavate inimeste tõhusamaks ettevalmistuseks võimaldatakse töötajatele PRIDE koolitust. PRIDE koolitus võimaldab ette valmistuda asendushooldusel töötavatel inimestel vanemliku hooleta laste kasvatamisel. Koolitusel läbitakse selliseid teemasid nagu: laste kaitsmine, kasvatamine, laste arenguvajaduste rahuldamine, mahajäämusega tegelemine, bioloogiliste pereliikmetega suhtlemise toetamine ja laste suhete suunamine turvalisemaks ja kauakestvateks. Koolituse läbijad saavad ka osaks professionaalse meeskonna liikmena läbi kogemuste jagamise koos teiste koolitusel osalejatega. (SOS Lasteküla Eesti Ühing, 2013, lk 16)

Asendushoolduse parima kvaliteedi pakkumiseks peab tegema kindlaks, et lapse teenusele paigutamisel on arvestatud lapse eripära ja taustaga. Asendushooldusel on ideaalis mitmeid erinevaid alternatiive, mille seast saab valida lapsele kõige parema

variandi, vähendades laste asutuses üles kasvamist. Kõikidel asendushoolduse vormidel peavad olema ühiselt arusaadavad standardid, mis toetavad laste õigusi ja soodustavad nende arengut. (Delap & Melville, 2011, lk 27)

Quality4Children (2008), on loonud asendushoolduse standardid, mille eesmärk on luua põhjalik ja ühiselt arusaadav viis, kuidas hoida asendushooldus kvaliteetsena. Quality4Children on koostanud 18 standardit, mis on suuniseks kõigile asendushoolduse pakkujatele. Need on:

- otsustamise protsessis lapse ja tema bioloogilise pere toetamine;
- lapse julgustamine ja abistamine otsustamise protsessis;
- otsustamise protsessis professionaalsuse tagamine;
- õdesid ja vendi ei eraldata;
- hoolikas ja ettevaatlik üleminek uude elukohta;
- asendushooldusel on määravad juhtumiplaan ja individuaalne arengukava;
- lapse ümber paigutamisel arvestatakse tema päritolu tausta, vajadusi ja on olukorrale vastav;
- bioloogilise perega kontakti hoidmise väärtustamine;
- adekvaatsete töötingimuste ja kvalifikatsiooni tagamise tähtsus hooldajatel;
- mõistmine ja austus on hooldaja ja lapse vahelise suhtluse aluseks;
- julgustatakse lapse osalemist otsuste tegemises, mis mõjutavad otseselt tema elu;
- sobivate tingimuste tagamine lapse eest hoolitsemisel;
- erivajadustega laste jaoks peavad olema võimaldatud vastavad hooldamistingimused;
- pidev iseseisvaks eluks valmistamine;
- teenuselt lahkumist planeeritakse ette põhjalikult ja viiakse läbi vastavalt plaanidele;
- asendushooldusteenuselt lahkumisel toimub suhtlus asjakohasel ja tulemuslikul viisil;
- teenuselt lahkumise protsessis julgustatakse osalema ka noorukit/last;
- tugi ja kontaktivõimalused on tagatud. (Quality4Children, 2007, lk 14–17)

Asendushooldusteenuse üks kvaliteedipõhimõtte on isikukesksus. Teenuse tagamisel peab olema tagatud hoolealusele keskkond, mis aitab kaasa inimese individuaalsete vajaduste täitmisele, võimestab ja aitab inimest ning arvestatakse ka tema elukohaga. Teenuse kvaliteedi üleval hoidmiseks tehakse järelvalvet ning hinnatakse teenuse vastavust regulaarselt. Hinnatakse perioodiliselt, kas laste õigused on tagatud, kas keskkond vastab nõuetele, kas lastel on õigus kaasa rääkida korralduslikes küsimustes ja kas lapsele on võimaldatud lähedastega suhtlemine. (Sotsiaalkindlustusamet, 2014, lk 4)

Kokkuvõtteks võib öelda, et asendushooldusteenus Eestis on hästi korraldatud. Parema kvaliteedi tagamiseks tehakse pingutusi asendushooldusteenuse standardite järgimiseks ning töötajate järjepidevaks koolitamiseks. Samuti aitab Sotsiaalkindlustusameti kvaliteedipõhimõtete kontrollimine hoida asendushooldusteenust pakkuvate organisatsioonide tööd korrapärasena.

1.3. Deinstitutionaliseerimise vajalikkus

Järgnev alapeatükk annab ülevaate deinstitutionaliseerimisest kui vajalikust meetmest nii Eestis kui ka mujalt. Ülevaate saab ka perepõhiste väärtuste hindamise tähtsusest ja milliste muutuste poole püüeldakse.

Deinstitutionaliseerimist defineeritakse kui protsessi, mis sisaldab ühiskondliku arengut, luues alternatiive instituutidele. Näiteks luues väikegrupikodusid või pakkuda hooldust mitte eraldatud asukohas, kus integreerimine on hoolealustel võimalik. Nende gruppide all mõeldakse: eakad, lapsed, vaimse tervise probleemidega inimesed, puudega inimesed, kurjategijad ja kodutud. (Segal & Jacobs, 2013, lk 1)

Deinstitutionaliseerimine eeldab individuaalset ja paindlikku hooldust lastele, mis võimaldab rohkem tagada laste õigusi. Selline reform nõuab muutusi seadusandlustes, avalike teenuste korraldamises, rahastamisprotsessides, sektorite vahelises koostöös, laste ja perede õiguste võimestamises, kogukonna kaasamises ja selles valdkonnas töötavate inimeste meeles. Üldiselt toob deinstitutionaliseerimine muutusi kogu valitsuse poolt korraldatud sotsiaalhoolekandes. (UNICEF, 2018, lk 2)

Eurochild poolt väljastatud töödokument annab hea ülevaate Euroopa Liidule deinstitutionaliseerimise vajalikkusest. Üks tähtsamaid asju, mis antud dokument välja

toob on see, et asendushooldusteenuse pakkumisel peab olema kohustus eelistada hooldusperesid või lapsendamist. See jätab asenduskodu pakkujad teisejärguliseks, mis aga sunnib omakorda asenduskodusid tõstma enda kvaliteeti, luues rohkem peresarnaseid tingimusi kui kunagi varem. (Costa & Giraldi, 2014, lk 28)

Põhimõtte „parimates huvides“ on rohkem teoreetiline termin kui praktikas kasutatav, seoses laste paigutamise potentsiaalselt kahjulikku hoolekandeesutusse. On palju vastuolusid laste vajaduste ja reaalsuse suhtes elades pikaajaliselt hoolekandeesutuses. Samuti on hoolekandeesutused kallimad kui mõned teised alternatiivid. Hoolekandeesutusse surub lapsi vaesus, ning kogukondades, mis on majanduslik stressi all on statistiliselt rohkem lapsi hoolekandeesutustes. Lapse pikaajaline hoolekandeesutuses viibimine on iganenud ning arenguliselt kohatu. (Williamson & Greenberg, 2010, lk 3)

Deinstitutsionaliseerimine aitab tagada inimõiguse elada teiste keskel, neile kes elavad hoolekandes. Selline lähenemine on rohkem inimesekesksem ning aitab vältida eraldamist ühiskonnast. Asutusepõhine teenusepakkumine seab tihti asutuse vajadused indiviidi omadest ettepoole. Teenuse kolimine laia kogukonda aitab klientidel integreeruda ning võib ära hoida probleeme klientide teenuselt väljumisel (Parve, 2017, lk 28) Pikaajalise hoolduse deinstitutsionaliseerimise mõju hindamise raamistik toob hästi välja, milliseid on murekohad. Mitmes riigis on analüüsitud selle protsesse ning kõlama jäänud probleemiks on termini “deinstitutsionaliseerimine” mitmeti tõlgendamine. Antud analüüs toob välja deinstitutsionaliseerimise termini õigesti tõlgendamise tähtsuse. Analüüs teeb ka ettepanekuid, kuidas vajalikke muudatusi läbi viia. Tänu sellele saaksid teenusepakkujad rohkem keskenduda hoolealustele, kui teenusele ise. (Aaben et al., 2017, lk 6)

„Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika roheline raamat“ on põhidokument, mis on jõuliseks muudatuseks Eesti asendushooldusteenuse pakkumisel. Raamat defineerib ära institutsionaalse asendushooldusteenuse, mida varem Eestis pole määratletud ning selle suunised näitavad, et asendushooldusteenuse pakkujad on sunnitud viima läbi muudatusi. Tuleb vähendada institutsionaalseid tunnuseid sel viisil, mis annaksid perekodudele rohkem võimalusi iseseisvaks eluks. Näiteks mitte pakkuda

teenust hoonetes, mis on spetsiaalselt kujundatud teenuse pakkumiseks ja et uued kohad oleksid rohkem integreeritud. (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 27)

Laste ja perede arengukavas tuuakse välja ka seda, et vanemliku hoolitsuseta laste arv asutustes on liiga suur ning perepõhise asendushoolduse rakendamine liiga väike. Tihti paigutatakse laps asutusepõhisele hooldusele vaimsete haiguste pärast või lihtsalt seetõttu, et ei tulla lapsega toime (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 41). Hoolekandeesutus peaks vanematest lahutatud laste jaoks olema viimane abinõu. Enne seda peaks olema pere tugi, kogukonna tugi ja kasulapsena kasvatus. Paljud hoolekandeesutused on reguleerimata: töötajad on välja koolitamata, taustakontrollita ning vastutused rollides on ebaselged. Kehv regulatsioon ja järelvalve puudumine võib jätta hoolealuste heaolu tagaplaanile. Kõige tavalisemad kõrvalnähud lastel, kes elavad institutsionaalsetes hoolekandeesutuses on arengupeetused, käitumisprobleemid, kiindumushäired, eluuskuste puudumine ja raskused tervislike suhete loomisel ning hoidmisel. (Browne, 2017, lk 2)

Euroopa Nõukogu soovib eelistada asutuses hooldamisel lastele tingimusi, mis hoiavad töötajate ja laste vahel kasvatuslikke ja siiraid emotsionaalseid suhteid ning panna ka rõhku töötajaskonna stabiilsusele (Lasteombudsman, 2013, lk 46). Paraku on hooldajad suure tõenäosusega enda töökohustusi täites ametlikud, kuna tegemist on töökeskkonnaga. Seetõttu ei pane hooldajad tihti rõhku soojale suhtlusele ja ka ei reageeri alati laste emotsionaalsetele vajadustele. (van Ijzendoorn. et al., 2011, lk 10)

Institutsionaalses asendushoolduse keskkonnas koheldakse kõiki lapsi ühtemoodi, olenemata laste individuaalsetest vajadustest ja taustast tulenevast eripärast. Töökollektiiv sellises olukorras võib kehtestada reegleid ja rutiine, mis tegelikult ei ole omased tavapärases peres üles kasvamisele ning see võib põhjustada noorel tulevikus probleeme kohanemisega tavaliste pereväärtustega. Kui asendushooldusel olevatele lastele ei pakuta võimalust emotsionaalseks arenguks, siis võivad tagajärjed olla rasked (Opening Doors for Europe's Children, 2017, lk 6). Hea näide asendushoolduse arendamisest on endiste suurte lastekodude ümber organiseerimine väiksemateks peremajadeks, kus perevanemad ja lapsed toimetavad eraldi üksustena justkui ühine perekond (Tammpuu, 2015, lk 36).

Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi institutsionaalseid tunnuseid on vähendatud, tuleb siiski vastu võtta mitmeid muid muudatusi, et tagada asendushooldusel olevatele lastele samaväärne keskkond, mis igal tavalisel perel.

1.4. Arengud asendushooldusteenuse pakkumisel

Järgnev alapeatükk annab ülevaate toimunud ja planeeritavatest muudatustest asendushooldusteenuse pakkumisel. Samuti luuakse ülevaade deinstitutionaliseerimisest kui vajaliku meetmena asendushooldusteenuse pakkumisel.

Asendushoolduse kontseptsiooni alusanalüüsi koostamisel tuli välja, et asendushoolduse pakkumisel kehtivad endiselt institutsionaalsed nähtused, mis on pelgalt tulnud osaliselt ajaloolistest teguritest ja ka rahalise ning organisatsioonilisest korraldusest. Sellest tulenevalt on Eesti asendushoolduse süsteemi ümberkorraldamise aluseks perepõhiste väärtuste tähtsustamine. Perepõhine asendushoolduse vorm annab parema ettevalmistuse noortele täiskasvanud eluks. Tehtud uuringud on näidanud, et asendushooldusteenuselt lahkunute toimetulek iseseisvas elus ei ole olnud piisavad. (Sotsiaalministeerium, 2020, lk 5)

Pikaajalisel hooldusel olevate laste ja noorte arv pole oluliselt asenduskodudes muutunud, millest saab järeldada, et asendushooldusteenus ei ole Eestis arenenud mitteinstitutionaalse teenuse poole. See annab märku, et Eestis on vajadus teenust mitmekesistada (Kõre, 2018, lk 1362). Seadusemuudatus eelistab perepõhist hooldust pakkuvat hooldusperet ning seepärast loodi üleriigiline hooldusperede register. Selleks, et hooldusperedesse jõuaks rohkem lapsi, tuleb jätkata hooldusperede süsteemi arendamist. Neid aga on vähe ning tehakse teavitustööd, et neid peresid leida ja väärtustada (Jõks, 2020, lk 20). Tänu sellele registrile on võimalik saada ülevaade teenusel olevate laste arvust ja see aitab ka paremini hinnata teenuse toimetulemist ning tõsta ka kvaliteeti (Opening Doors for Europe's Children, 2020, lk 14).

Riisalo (2017) toob välja asendushoolduse muutmise vajalikkuse põhjuseid, kuid ka selle, et muudatuste tähtsus seisneb rahastamise paindlikumaks muutmise faktoris. Rahastuse paindlikumaks muutmine aitab iga lapse vajaduse täitmise teha efektiivsemaks (Riisalo, 2017, lk 20). Alates 2017. aastast on tegeletud Eestis teenuste arendamisega, mis toetavad

eestkoste- ja lapsendajaperesid läbi erinevate organisatsioonide. Euroopa Sotsiaalfond on toetanud Eestis seda tegevust ligi 7 miljoni euroga. Asendushoolduse kvaliteedi tõstmiseks on toetusega võimaldatud eestkoste- ja lapsendajaperedele nõustamist läbi telefoni või interneti, individuaalseid psühholoogilisi nõustamisi, mentorlust ja ka erinevaid grupinõustamisi. Selle toetuse eest on ka arendatud PRIDE koolituste läbiviimist eestkoste- ja lapsendajaperedele. (Opening Doors for Europe's Children, 2018, lk 24)

Laste riikliku hoolekande suunitlus on liikuda lapsesõbralikuma ja rohkem perelaadsema hoolduse suunas, mille eesmärk oleks paremini aidata tagada laste õigusi. Deinstitutionaliseerimist ei ole asendushoolduses Eestis süsteemselt veel välja mõeldud ning seda saab eristada kahte tegevussuunda arvestades erinevaid poliitikadokumente:

- Institutsionaalse asendushoolduse ehk peresarnase asenduskoduteenususe korralduse ja osutamise arendamine.
- Perepõhiste mitteinstitutsionaalsete asendushoolduse vormide, st perekonnas hooldamise, perekonda eestkoste paigutamise ning lapsendamise toetamine ja arendamine. (SOS Lasteküla Eesti Ühing, 2013, lk 23)

Lapse asendushooldusele paigutamisel tuleb alati eelistada perepõhist hooldust. Esmalt tuleks kaalutleda lapse paigutamist sünnijärgsesse perre või laiendatud perekonda, seejärel tuleb alles kaalutleda eestkoste või hoolduspere võimalust ning seejärel viimase variandina tuleb kaaluda asutusepõhist asendushooldust. Perepõhiste mitteinstitutsionaalsete asendushoolduse vormide arendamiseks on vaja suurendada hooldust pakkuvate isikute ja perede arvu läbi laialdase teavitustöö ning luua tõhus toetussüsteem. (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 42)

UNICEF algatas kampaania aastal 2011, et lõpetada ära alla kolmeaastaste laste paigutamist institutsionaalsesse hoolekandesse. Sellised muutused on võtnud eeskujuga üle maailma, kaasaarvatud Eesti. (USAID, 2013, lk 7)

Ühe perevanemaga asenduskoduteenus on rohkem sarnane perekonnas hooldamisega, kui asutusepõhiselt toimiva asenduskoduteenusena. Selline teenusevorm on pigem perepõhine asendushooldus ning see teenus tuleb ümber nimetada kas kutselise

hoolduspere teenuseks või muu nimetusega perepõhise asendushoolduse teenuseks. (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 26)

Paljudes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides on jätkuvalt vanemliku hooleta lapsi paigutatud institutsionaalsele hooldusele. Selline lahendus on olnud kas stabiilne või isegi kasvav. (Sotsiaalministeerium, 2013, lk 6). Nagu teisteski Euroopa riikides, siis on ka Eestis vajadust eelistada perepõhist hooldust, kuid viimastel aastatel on ka reguleeritud hoolduse eesmärgid, ajapiirid ja vormid. Eestis on tõusvas trendis perepõhine asendushooldus, kus kasvataja asemel on pereema. See on tekitanud arutelu, et perevanemaga asenduskoduteenus võiks olla kategoriseeritud alternatiivse hooldusvormi alla mitte institutsionaalse teenuse alla. (Sindi et al., 2018, lk 1)

Kokkuvõtvaks võib öelda, et Eestis on asendushooldusteenuses tehtud palju edusamme, kuid palju on veel teha, et tagada, vanemliku hoolitsuseta lastele veelgi parem elukeskkond. Uued muudatused nõuavad mitmekesisemat asendushooldusteenuse vorme ja sellega ka tegeletakse.

2. KEILA SOS LASTEKÜLA PEREDE KOHANEMISE UURIMUS

2.1. Ülevaade hetkeolukorrast Keila SOS Lastekülas

Järgnev peatükk annab ülevaate muutuste olukorrast Keila SOS Lastekülas. Hetke seisuga elab Keila SOS Lastekülas traditsioonilises külamudelis 10 perekonda. 2019. aastal kolisid esimesed kaks perekonda traditsioonilisest lastekülast välja. Üks kinnisvara, mis on varasemalt juba olnud SOS Lasteküla Eesti Ühingu omandis, asub Tallinnas ja teine osteti Keila linna territooriumile. Järgneval aastal kolisid välja kaks järgmist perekonda. Neile soetati kinnisvara Keila linna territooriumile. Hetkeseisuga on kolm tühjalt seisvat peremaja, kuna protsessi käigus tekkis üks peremaja ühte tühjalt seisvasse majja juurde. Järgmised kaks perekonda on planeeritud kolima Keila linna territooriumile 2022. aastal. (Juss, I. 2020, lk 1)

Varasemalt on Keila SOS Lastekülas olnud lasteaia hoone, mis on juba lasteküla territooriumist eraldatud ja 2019. aastal ära müüdud. Hetkel on kõik lasteküla hooned müügis. Traditsioonilise lasteküla laiali kolimist on võetud kui mitme aastalist protsessi. Protsessi käigus planeeritakse lasteküla maha müüa osade haaval. Pered, kes ootavad külast kolimist, kolitakse ära ühele poole lasteküla, et anda aega vajaliku kinnisvara soetamiseks. Perede lastekülast välja kolimine toimib vabatahtlikuse alusel. Siiani on lastekülast ära kolinud pered, kelle pereemad on näinud vajadust ja avaldanud soovi kolimiseks. Kolimisel arvestatakse perede eripärasid ning tehakse ka teavitustööd hoolealuste eestkostjatega. (SOS Lasteküla Eesti Ühing, 2013, lk 12)

Lisaks traditsioonilisest külast välja kolimisele tuleb ette ka muudatusi töö korralduslikus pooles. Traditsioonilises külamudelis sai pereema iga kuu 10 vaba päeva, mil teda asendas pereabiline. Külast välja kolides minnakse üle üheperevanema lepingule, mis tähendab olulist pereabilise rolli vähenemist. Üheperevanemalepinguga võimaldatakse

pereemale aastas 40 vaba päeva. Lasteküla roll perede toetamisel küll väheneb, kuid ei kao ära. Peresid jäävad toetama edasi sotsiaaltöötajad.

Mainitud muudatuste protsess on juba mõnda aega kestnud, kuid seni ei ole veel uuritud, millist mõju on see avaldanud töötajatele ja hoolealustele. Samuti pole veel teada kolimist planeerivate perede valmidust muudatustega kohanemiseks.

2.2. Uurimismetoodika ja valim

Uurimuses kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimuse funktsioon on aidata leida uurimuses varjatud külgi, mis varem välja ei ole tulnud ja anda neile tähendus (Õunapuu, 2014, lk 62). Kvalitatiivne uurimismeetod aitab mõista inimeste kogemusi, arusaamasid ja tõlgendusi, mis neil seostub uuritava nähtusega. Selline lähenemine annab võimaluse luua detailiderohke ja tervikliku pildi uuritavast nähtusest. (Laherand, 2008, lk 24)

Uurimuse läbiviimiseks kasutatakse poolstruktureeritud intervjuusid. Poolstruktureeritud intervjuu annab võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014, lk 171). Kuna uurimuses on juba teada, millele mõju otsitakse, siis on ka valim teada. Seega kasutatakse uurimuse intervjuus mugavusvalimit ja ettekavatsetud valimit. Mugavusvalimis on tegemist kergesti kättesaadavate intervjuueeritavatega. Ettekavatsetud valim on uurija poolt välja valitud uuritavad. Valim on otseselt seotud uurimuse teemaga. (Õunapuu, 2014, lk 142)

Intervjuu küsimused tuginevad eespool käsitletud teooriale, mis kirjeldavad institutsionaalsete tunnustega hoolekande mõjust lastele. Küsimused, mis keskenduvad muutustele peres, tuginevad perevanema lähenemisele oma töösse. Näiteks institutsionaalsete tunnustega keskkonnas ei pruugi hooldaja märgata lapse emotsionaalseid vajadusi ja ollakse töökohustusi täites ametlikud, mis avaldab mõju lapse arengule pikas perspektiivis. (van Ijzendoorn. et al., 2011, lk 10) Küsimused, mis keskenduvad integreerimisele toovad välja asendushooldusteenuselt lahkuvate laste kohanemisküsimusi iseseisvas elus. Teenuse kolimine laia kogukonda aitab integreeruda klientidel ning võib ära hoida probleeme klientide teenuselt väljumisel. (Parve, 2017, lk 28) Autor lisas vastavalt uurimisprobleemile lisaküsimusi, mis tooksid välja

institutsionaalsete tunnuste vähenemisi. Küsimuste ankeet hajutatud peredele on leitav Lisas 1. Küsimuste ankeedid hajutamist ootavatele peredele on leitav Lisas 2. Uurimuses oli vaja teada, kuidas on vähenenud institutsionaalsed nähtused teenuse muutumisel. Seega on valimis ainult Keila SOS Lasteküla töötajad ja hoolealused. Intervjuud viidi läbi kahes perekonnas, kes on Keila SOS Lastekülast juba välja kolinud ja kahes peres, keda ootab lastekülast välja kolimine alles ees. Igas välja kolinud peres on üks töötaja ja neli hoolealust. Välja kolitud peredest intervjueriti ühte töötajat ja kahte last. Lastekülas elavates peredes on kaks töötajat ja neli hoolealust. Kolimist ootavas peredes intervjueriti nelja töötajat ja kolme hoolealust. Empiirilise töö raames viidi läbi kokku 13 poolstruktureeritud intervjuud ajavahemikus 29.03.2021–11.04.2021. Töötajatest respondendid kodeeriti järgnevalt: R1, R2, R3, R4, R5, R6. Hoolealustest respondendid kodeeriti järgnevalt: H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7, H8. Enne intervjuude läbiviimist teavitati intervjueritavaid ja ka Keila SOS Lasteküla programmijuhti. Intervjuud olid kestvuselt 15–60 minutit. Kõikide intervjueritute anonüümsus on tagatud. Enne intervjuu algust küsiti luba intervjueritavalt vestluse lindistamiseks. Kuna osad intervjueritavad on alaealised, siis küsiti selleks luba SOS Lasteküla Harjumaa programmijuhilt. Intervjuud salvestati ning transkribeeriti. Kogutud tekstid loeti mitu korda läbi, et tunnetada suuremat pilti olukorrast. Intervjuudest toodi välja tähtsamad mõtted ja murekohad. Edasiste andmetega viidi läbi kvalitatiivne sisuanalüüs. Kvalitatiivne sisuanalüüs aitab tõlgendada kvalitatiivseid uuringuid ning annavad keele tunnusoonte ja teksti sisule kontekstilise tähenduse. (Laherand, M-L, 2008, lk 290)

2.3. Uuringu tulemused

2.3.1 Hajutatud perede hinnangud

Antud uurimistöö raames küsiti esmalt traditsioonilisest külast välja kolinud peredelt kohanemisega seotud küsimusi. Eesmärk oli välja selgitada kas ja kuidas toimus kohanemine hajutamise ja kolimise teel. Prooviti ka välja selgitada, milliseid muutusi see tõi nii pereema kui ka hoolealuste jaoks. Vesteldi pereemade ning ka töötajatega. Pereemade käest küsiti küsimusi, mis olid keskendunud peres toimuvate muutuste üle. Hoolealuste küsimused olid rohkem keskendunud teemadele, mida nad ise on tähele pannud.

Esmalt küsitleti pereemasid, teemal nende valmiduse kohta kolimaks lastekülast välja. Hajutatud pere kaks intervjueeritavat pereema andsid tagasiside, et valmidus külast välja kolimiseks oli kohene. Näiteks vastaja R1 ütles, et selline muudatus oleks võinud juba varem tulla ning tõi välja ka, et tema varasematele probleemidele oli see lahenduseks. Vastaja R2 tõi välja, et selle muudatuse loomine võimaldas tekitada rohkem peretunnet, mida varem ei olnud perevanema vahetuse üle andmisega pereabilisele. Vastaja R2 sõnas ka, et töötades teise inimesega, peab arvestama, et inimesed on väga erinevad ja ajavad asju omamoodi: vastajal on olnud 5 pereabilist tema tööaja jooksul. Vastaja R2 lisas ka selle, kuidas lahkumise eel ütlesid lapsed, et nad arutasid seda omavahel ja otsustasid, et see on hea otsus. Kolimise järel olevat lapsed samuti öelnud, et miks varem juba ei kolitud.

Järgnevalt küsiti pereemade käest, et milliseid muudatusi kolimine nende jaoks tõi. Üks vastanud pereemadest tõi murekohana välja enda ema eest hoolitsemise, kes elab Keilast eemal. Selle mure aga lahendas vastaja sellega, et ostis kõrvalasuva ridaelamu ära ja sai ema sinna elama paigutada, et tema eest hoolt kanda ja samal ajal enda tööd teha. Mõlemad vastanud pereemad tõid välja, et suureks positiivseks muudatuseks on see, et enam ei pea pereabiliste vahetumistega kohanema. Näiteks tõi vastaja R1 välja, kuidas vahetusele tagasi tülles on justkui tunne, et peab lastega otsast peale alustama ühise keele leidmist: „Enam ei esine väsimust enda kehtestamisel tööle tagasi tülles.” Vastaja R2 tõi samuti välja, kuidas enam ei pea valmistuma ja planeerima pereabilise tulemiseks: „Elurütm on tänu sellele muutunud loomulikumaks.”

Mõlemad pereemad tõid ka välja, et kui neil on vajadus vabasid päevi saada, siis neil on olemas pereliikmed, kes võimaldavad seda, nagu tavalises bioloogilises peres. Üks pereemadest tõi välja, et tema bioloogiline tütar on toetav ja see on aidanud tal tööga paremini toime tulla kui töötades koos pereabilisega ehk n-ö võõra inimesega.

Järgmisena küsiti pereemade käest, et milliseid muudatusi tõi kolimine laste jaoks. Mõlemad pereemad tõid välja, et laste käitumine ja toimetulek sõltus palju teistest lastest, kes nende ümber paiknesid. Lastekülas olev kaaslaste surve oli tuntav mõlema pereema lastele.

Minu meelest on see tohutult suur pluss, et me saime sealt välja. Just laste jaoks, sest nad on harjunud ühise kambana, et me kogu aeg läheme ühiselt igale poole. Ühiselt kooli, kõik nagu. See annab nagu selle meeskonna ... niukse tugevuse tunde, et vot meie oleme nüüd tegijad ja meie nüüd siis määrame mängureeglid. Ma usun, et neil tulevikus, kui nad hakkavad iseseisvuma ja oma elu elama on neil lihtsam sest nad on juba nii-öelda integreeritud ühiskonda. Nad on ühiskonnas rohkem harjunud elama ja teistega arvestama, sest siin on samamoodi, et kui sa tahad siin elada, sa pead omaks võtma reeglid, mis siin on. Et mina ei ole kõige tähtsam. (R2)

Vastaja R1 tõi olulisena välja, et seoses pereabilise vahetumisega ei esine lastega nii palju konflikte ja tööle naastes ei pea enda reegeleid uuesti kehtestama hakkama. Seda seetõttu, et inimestel on lastele erinevad kindlad reeglid ja nõudmised.

Nüüd enam ei ole sellist kogu aeg närvilist olekut, et keegi on sul ukse taga, Kas tuled nüüd? Kas tuled nüüd? Vaid nüüd on ikkagi nii, et ma määrän ise. Ma lähen ise siis õue kui ma tahan, ei ole nii, et keegi kogu aeg mind survestab, et hakka tulema. Nüüd nad saavad ise oma elu määrata ja nad ei sõltu palju sellest välisest jõust. (R2)

Küsimusele, kuidas on muutunud tugisüsteem Lasteküla poolt, vastasid mõlemad pereemad, et tuge on küll erinevate inimeste poolt vähem, kuid abi saab sellegipoolest piisavalt. Näiteks tõid mõlemad negatiivse aspektina välja, kuidas enam ei saada abi Lasteküla kojamehelt ega autojuhilt. Kuid väga oluliseks probleemiseks nad seda ei pidanud.

Sotsiaaltöötaja pool on olemas ja kui on kusagile minna, siis on võimalus olemas abi saamiseks. /.../ Ei saa öelda, et poleks kunagi abi saanud. Kui on abi tarvis, siis olen seda alati saanud. Kõik, mis vaja, ajan üldiselt ise ära. (R2)

Vastaja R1 täheldas aga, et peale kolimist on logistiliselt kergem iseseisvalt toime tulla, kuna koolid, lasteaiad, poed ja trennid asuvad lähemal, kui muidu. Samuti lisas ta, et varasemalt on sotsiaaltöötajad neid piisavalt toetanud ning see pole kolimisega vähenenud.

Varasemalt olid lastekülas psühholoogid, siis sain temaga rääkida enda pere muredest. Nüüd aga seda enam ei ole aga väljaspoolt saaks seda ikkagi kasutada. Aga selle abi jaoks peab inimene olema ise ka valmis rääkima. Sest väga kaua stressiolukorras olemine, siis on see, et see inimene ise katkeb. (R2)

Küsimusele, mis aitaks tagada parema ülemineku, leidsid mõlemad vastanud, et peaks rohkem rõhku panema uute töötajate toetamisele. Vastaja R2 arvates võiks uuele alustavale pereemale abiks olla see, et ta paigutatakse elama koos uute lastega. Seda seetõttu, et ei oleks neil väljaõpitud trikke. Kui uus pereema võtab üle Lasteküla lapsed, kellel on mitu pereema juba vahetunud, võib see tema kohanemise ja töö raskemaks teha. Uuele pereemale on stabiilsuse saavutamine peres ja laste vastuseisust ülesaamine väga raske, kuna ta peab kohanema niigi suurte eluliste muudatustega. Vastaja R1 tõi välja, kuidas pereemade seas on levinud valejutud ja hirme on palju. Pereemadel oli seetõttu kolimise vastu ühisrinne. Vastanud pereema (R1) oli tundnud teiste pereemade poolt vaenulikku suhtumist, kui otsustas olla kolimise poolt. Teised pereemad lootsid pikalt, et keegi neist ei lähe hajusküla plaaniga kaasa, kuid samas oli ka kolleege, kes otsust samamoodi toetasid. Selline vaenulikkus oli vastaja R1 arvates tulenenud lihtsalt kadedusest.

Mulle meeldib, et see lastekülade süsteem ei ole kivisse raiutud, vot nüüd on meil niimoodi, vaid me ikkagi käime ajaga kaasas. Et see hajusküla teema on normaalne areng sellele, et edasi minna. Nad ikkagi mõtlevad kogu aeg, et kuidas edasi minna. Sest tõesti, see süsteem, mis meil oli, see enam ei sobi. Mitte mingil juhul see ei sobi enam. Lastesuhtes on see tegelikult kuritegelik seal niimoodi olla. (R2)

Küsimusele, mis on läinud paremaks ning mis halvemaks, oli vastajal R2 palju välja tuua. Näiteks tõi R2 negatiivsete aspektidena välja, kuidas hajuskülas ei saa enam peredel nii hästi silma peal hoida.

Üks asi on positiivne küla juures see, et seal ei saa juhtuda, seal on ikkagi silm on peal, et sellist asja ei saa juhtuda nagu Malle Kobiniga oli eksole. Sa ikkagi ei tea, kuidas nende lastega toimetatakse, et see silm on ikka peal, et keegi päris lolliks minna ei või. See tuleb seal välja. Kui see perevanem läheb liiale, sest väga palju

on neid, kes tahavad karistada. Paljud kasutavad sõnu, et on karistamatuse tunne, aga sellega kaugele ei jõua. Sellega lood rohkem trotsi. Kui heaga ei saa, siis ei saa üldse, kuid paljud ei ole seda selgeks saanud. (R2)

Vastaja R2 tõi negatiivse küljena välja selle, et kui hajuskülla peaks kolima paar, perema ja pereisa, siis ei ole piisavalt arvestatud kinnisvara soetamisel ruumi küllasusega. Vastaja R1 tõi negatiivse küljena välja selle, et paarismaja naabriga, kes on samuti SOS lasteküla pere, on juba esinenud konflikte. Sealne pereema lootvat liialt nende abile ja ei näe perede iseseisvuslikkust.

Mulle meeldib, et me ei ela paarismajas kellegagi SOS-ist. Ma arvan, et see võib tuua pingeid. Võib-olla on see ka see, et kuidas need inimesed omavahel klappivad. Kui aga seda klappi ei ole, siis võib see olla pingeallikas. Ta on pingeallikas nii lastele kui ka täiskasvanutele. /.../ Sellesmõttes, et ka see külaelu, et miks mulle see ei meeldinud on see, et seal on nii palju teiste probleeme, mida sa pead kogu aeg kuulama ja mis nagu tegelikult väsitab. Kui sa pead kuulama detailideni, mis see laps tegi või mis see laps ütles, kuidas ta sõi, kuidas ta kööki tuli. Issand see on nii väsitav. Aga siin mul ei ole sellega mingit pistmist. Mul on hea meel, et mul on siin eraklikult üks, et mul ei ole paarismaja. Sest hakkab kohe see jant pihta, ikka see, et kuule ma lähen, valva lapsi. Minu naabrid ei tule mulle ütleva, et kuule ma lähen välja valva mu lapsi. (R2)

Samas tõi vastaja R1 positiivse küljena välja uue maja avaruse ja ilu ning et varasemalt oli Lasteküla Keila linna ääres, kuid nüüdne uus asukoht kesklinnale lähemal, on muutnud igapäevatoimetused palju mugavamaks.

Vastaja R2 nimetas positiivse küljena ühe kindla vastutava isiku olemasolu. „Mulle meeldib see, et enam ei ole sellist kahe täiskasvanu vahet jooksmist. Mida rohkem on täiskasvanuid, seda hullemini hakkavad nad manipuleerima ja seda hullemaks olukord läheb. See lõhub pere ära täielikult, sest lapsed on ju targad ju.“

Samuti lisas ta positiivsena seda, et lapsed ei pea tundma survet kodust lahkumisel.

Kui laps lõpetas põhikooli ja ta teadis, et ta peab minema noortekodusse, siis tihtipeale oli see, et nad tahtsid end üheksandasse klassi istuma jätta, et pikendada

seada lastekülas olemist. Sest hirmud olid nii tohutult suured, et ma pean ära minema. Ja muidugi tagasilöögid olidki väga rasked nii mõnelgi lapsel sellepärast, et no kuule, kui nad on niigi oma arengust maha jäänud ja kui sa 15-16 aastaselt pead oma kodust ära minema, siis see ongi jama ju. See ei olegi õige. See on ka see, mis minu suuremad siin ütlesid, et miks meie siis pidime nii varakult kodust ära minema, et noh nendel ei ole nüüd seda, et nad peaksid minema, nad võivad ikkagi oma kooli ära lõpetada ja see, mis puutub seda ametikooli, ka selle aja saavad nad veel siin elada. See on normaalne. Täiesti normaalne lapse seisukohast. Seda hirmu pole vaja lastele, et mis saama hakkab. (R2)

Küsimusele, kuidas on uus kogukond neid vastu võtnud, vastati positiivselt. „Ümbritsevad naabrid on hästi vastu võtnud. Üks naaber oli küll kuidagi valves ja tuli ütlema, kui lapsed olid visanud õunasüdame naabri aeda. Aga samas ongi hea, et naaber reageeris ja see õpetas lapsi. Võib-olla olen ise liiga valves sellele, et kuidas naabrid võivad reageerida,“ ütles vastaja R2.

Küsimusele, millisel määral on esinenud/vähenenud laste sildistamist, olid mõlemad vastajad öelnud, et uues kogukonnas ei ole sildistamist suuremal määral esinenud.

Küsimusele, kuidas on muutunud peredünaamika, vastati positiivselt. Vastaja R2 tõi välja enda lähenemise muutuse peredünaamika:

Kui ma olen juba nagu selle mõttega hakkanud seda tegema, mida ma teen, siis ju üheski kodus ei ole niimoodi, et ema läheb nüüd 10 päevaks vabadele. Võib-olla on jah mingi turismireis vahepeal või ükskõik kes satub haiglasse, aga loomulik on ikkagi see, et see inimene on oma perega. Ta elabki perega või ta puhkabki koos perega või sõidabki koos perega. Ei ole ju niimoodi, et mul on ette nähtud need vabad päevad. Ma olen selle enda jaoks selgeks mõelnud, et praegu ma teen seda ja mida ma teen, seda ma tahan teha ja see mulle meeldib. Kui see ongi see elu, mida sa tahad elada, siis ei tekigi mingisuguseid pingeid. Sul peab olema see tahtmine seda teha. (R2)

Vastaja R1 tõi välja, et peredünaamikas on nüüd rohkem avatust. Laste seas esineb vähem valetamist ja varjamist. Samuti ei esine info takerdumist pereabilisega vahetumisel.

Küsimusele, kuidas on privaatsus aidanud kaasa laste arengule, vastas R2, et laste arengule on kaasa aidanud suurenenud iseseisvuse õppimine.

Asjad, mis me oleme ostnud muruniidukid ja trimmerid oma perele. Need on meie omad ja ma vaatan, et seal kivi ei ole all ja ma ei lase teda katki, aga seal oli meil paar muruniidukit no läks kolaki üle kivi, no mis siis, küla ostab uue, mis seal vahet on eksole. Ka nendesse asjadesse suhtumine on muutunud. Ei ole nüüd niimoodi, et keegi tuleb või annab uue või, see sai, kas mina ka saan ja. Et normaalses elus hakkama saada see on väga hea süsteem, elada nagu tavainimene. Sest ega mina ka, kui ma seal olin külas, ega ma ju ka ei kujutanud ette, kuidas on väljas elamine, sest mul puudus see kogemus. Aga nüüd kui ma näen, siis ma saan väga hästi aru, et jah tõesti see on nagu institutsioon. Niimoodi ei saa sellest aru, kui sa seal see oled, siis sa võtad nagu teistmoodi seda. Kaebamisi ka ei esine, sest need on ikka meie pere asjad. (R2)

Vastaja R1 tõi välja selle, et võrreldes traditsioonilises lastekülas elamisega on jälgimist vähem. Varasemalt on n-õ külajutud seganud pereelu. Näiteks Lasteküla mänguväljakul mängides avaldasid teised pereemad tihtipeale arvamusi kasvatusmeetodite kohta.

Hajutatud peredest olid lapsed küsimustele vastates napisõnalised. Laste käest küsitavad küsimused olid erinevad töötajate omast. Nende teadlikkus Lasteküla hajutamisest on üsna väike ning ei oldud kursis kolimise põhjustega. Näiteks üks laps (R6) tõi välja, et kolimise põhjuseks on see, et enam ei käidaks üksteisel akna taga ja elu oleks rahulikum. Valmidus väljakolimiseks oli kõigil. Ühe negatiivse näitena (R6) tõi üks vastanutest välja selle, et vanast kodust oli raske loobuda. Üks vastanutest (R8) tõi ka välja, et igatseb pereabilist. Lapsed leidsid ühise positiivse külje, milleks on uue kodu mugavused ja rohked võimalused. Negatiivse küljena toodi välja, et vanas kohas oli rohkem sõpru, aga samas on tekkinud ka uusi sõpru. Suhe pereemaga olevat muutunud paremaks, kuna veedetakse rohkem aega koos. Nagu pereemadki leidsid, arvasid lapsed samuti, et kogukond on neid hästi vastu võtnud. Laste vajadustega seoses leidsid mõlemad vastajad, et hajuskülas elades on neil rohkem vabadust.

2.3.2 Hajutamist ootavate perede hinnangud

Uurmistöö raames intervjueriti ka hajutamist ootavaid peresid. Eesmärgiks oli hinnata ootavate perede valmidust kolimiseks ja leida sellest tulenevaid kitsaskohti. Esmalt küsitleti pereemasid ja pereabilisi ning seejärel peres elavaid lapsi.

Esmalt küsiti pereemade ja pereabiliste käest, milline on nende valmidus kolimiseks. Vastanud pereemade puhul esines erinevaid raskusi. Näiteks tõi üks pereemadest (R3) välja mitmeid murekohti.

Valmidus kolimiseks oli varem suurem, kuid nüüd vabade päevade vähenemisega tekib problem enda ema eest hoolitsemisel. Tunnen, et arvestades laste vanust, siis on natukene hilja juba võtta ette seda kolimist. Pensioniiga on ka tulemas ja välja kolimine tunduks tarbetu, aga arvestades seda, et kui olukorda nõuab seda, siis olen valmis kolima. (R3)

Minule meeldiks kui organisatsioon, kes on alustanud selle laiali kolimise projektiga, tegelt omaks ka nägemust, mida ta ütleb minule, et meil on nüüd sellina plaan, mis sa arvad, kas sina oma perega ... aga seda läbirääkimist ma ei tunne, et minuga käiks. Mind on jäetud nagu üksi oma mõtetega. /.../ Meie arvasime, et meie läheme selle süsteemiga, mis meil on. /.../ Lihtsalt tädisid enam ei ole, see 42 päeva see ei ole enam mitte kellegi töökoormus. (R5)

Pereabilised leidsid ühiselt, et hajusküla läbiviimisega on palju segadust. Eriti just tööajaga seotud muudatuste suhtes. „Ma otseselt ei teagi, ... kuidas minu töökorraldus välja näeb pärast kolimist. Võib-olla antakse teine pere kellega töötada, võib-olla jääb ainult 40 päeva aastas töötamiseks.” (R6)

Mina pole sügavuti selle peale juurelnud. Selle pärast, et see ... mina mõtlen selle seisukoha pealt, et kui tuleb see hajusküla, siis olen mina tööst ilma. Tähendab, et ma ei taha käia ainult 42 ööpäeva aastas tööl. Siis ma ei kujuta ette ... mõni tahab teha lisa, mõne teise töö kõrvalt, või kes on selline pensionär, kes tahabki hästi vähe tööd teha, aga mina tahaksin natukene rohkem. (R4)

Järgmiseks küsiti intervjuueeritavate käest, milliseid muudatusi tooks lastekülast välja kolimine nende jaoks. Üks vastanutest (R3) leidis, et ei pidanud kolimist vajalikuks, kuna see nõudvat palju ohverdusi isikliku elu arvelt. „Lastelastele ei saa külla minna nii tihti enam, kuna vabasid päevasid on vähem. Nende vabade päevade vähenemisega võetakse emadelt viimanegi vabadus ära.” (R3)

Üks vastanutest (R4) tõi välja selle, et seoses vanuse ja pensioniea lähenemisega ei ole ta kindel, kas ta soovib end nii palju väsitada. Võib-olla töökorralduse muudatused nõuavad mitmes erinevas peres töötamist ja see nõuab rohkem kohanemist ja energiakulu. Vastaja R6 arvas, et tema oleks nõus töötama mitme perega, aga see sõltub ka koostööst laste ja pereemaga.

Küsimusele, mida toob muudatus laste jaoks, leiti ühiselt vastuseks, et hajusküla mõjutab kõige positiivsemalt lapsi. „Väljas elamine tähendab laste jaoks kodukesksema tingimuse loomist, see on enam kui selge. Ja mina ei saa nuriseda, mul on ka praegu väga kodukesksed lapsed.” (R5) Samas tõi ühe raskusena R5 välja, et laste välja kolimine on nende jaoks suur muutus, kuna nad on harjunud kogukonnas elama ja selles sõltuma ning et neil on kõik siinsamas.

Ühtepidi on see halb, me võtame ära lastelt valiku, võimaluse ekssole, teistpidi me võtame ka ära võimaluse üksteise suhtes alatusi teha ütleme niimoodi. Midagi pole teise arvelt endale midagi saada või mingeid privileege, et kord saab üks, kord saab teine. See võtab ära lastelt võimaluse, et ühe käest küsin üht ja teise käest teist. /.../ Üheltpoolt külast saades vabaks, peaks saama inimene suurema vabaduse, kui ta kolib külast välja, aga tegelikult satub ta piiratud oludesse, mis on oluliselt kindlamalt raamis. /.../ Aga tegelikult on kõik see tegelikult rohkem kammitsetud ja raamitud. Selleks, et astuda ükskord oma ellu valmistab neid kindlasti palju paremini ette see hajusküla. Kõik need ühiskondlikud normed, mida meie siin aeg ajalt ikka andeks anname või noh nagu me ei suuda seda kõike neile selgeks teha, sest neil on siin oma tugev kogukond. Laste kogukond on meil siin ju tugev. Siin antakse lastele andeks palju rohkem asju kui seda, mida annab kogu ühiskond ümberringi. Nad on täiesti nõus sellega, mida meie lapsed teevad siin territooriumil, mitte keegi ei kurda selle üle. Kui needsamad asjad nad läheksid tegema kuhugi mujale, siis ühiskond ka enam ei annaks andeks. (R5)

Muutustena laste jaoks tõi vastaja R3 välja asukoha muutumise olulisuse. Vastanud pereema leidis, et pereabilisega tihedama koostöö tegemine aitaks vältida lastel reeglite painutamist, mida loodetakse läbi hajusküla süsteemile üleminekuga kaotada. Mõlemad vastanud pereabilised leidsid, et hajusküla mõjub lastele positiivselt, kuna siis nende päritolu ei ole nii palju avalikum kui traditsioonilises külas elades. „Lastekülas lapsed tundsid ennast võrdsena, kuna neil on sarnane taust, ja hajuskülas võib selline ebavõrdsus lapsi häirima hakata.“ (R3)

Küsimusele, kuidas muutub tugisüsteem Lasteküla poolt, vastas R5, et inimeste arv on samaks jäänud, kuid funktsioonid on läinud teistsugusemaks. Varasemalt oli sotsiaaltöötaja ainult kontoris, kuid nüüd on tema funktsioon mitmekülgsem. Samas tuleb arvesse võtta seda, et sotsiaaltöötaja muude kohustuste kõrvalt on hajuskülas elaval perel vähem võimalust abile. mina olen autoga sõitja ja mind ei kohuta välja minek. „Et mind see ei kohuta, külast väljaspool hakkama saamine, kus tugi ei ole siin hoovi peal nagu meil siin kõikaeg on.“ (R5)

Aga 27 aastat olen ma siin elanud, no on üksikud korrad, kus ma olen saanud minna mõnda siukest oma asja ajama niiet naabrinaine valvab mu last, mul on siit naabrinaine võtta, kes valvab ja sellest ei ole pahandust tekkinud, aga vot nendes kohtades ei ole mul sellist naabrinaist ka võtta. (R5)

Vastaja R4 tõi välja selle, et tugisüsteemina jääb nõrgemaks kolleegide toetus. Vastaja leidis, et kolleegida omavahel murede jagamine on justkui psühholoogi eest abiks ning ning see aitab positiivsena püsida. Vastaja R5 tõi veel välja ka selle, et hajusküla pereemad saavad kasutada enda pereliikmeid asendajatena, kuid tema tunneb, et tal ei ole sellist võimalust.

Minu poeg ei tule minule vabu päevi andma. Ta võib tulla, kui mul on korraks vaja minna kuhugi sügispäevadele. Mitte selle pärast, et minu poeg sellega hakkama ei saaks, vaid see on lihtsalt selle pärast, et temal on oma elu ja oma töö ja tal ei ole mingit vajadust tulla minu juurde tegema veel tööd. Ja see ongi praegu, see ongi segane koht ju meie jaoks. (R5)

Küsimusele, mis võib minna paremaks ning mis halvemaks, leidis vastaja R5 negatiivse küljena kollektiivi ning pereabilise kadumise.

Kollektiiviks sulandamine on niimoodi raskem, kui meil on need üksikud. Need kes lähevad siit on meiega seotud natukene, aga need pered, kes lähevad kohe välja ja laiali, neid siduda omavahel on keeruline. Seda enam jälle, et needsamad 42 päeva eeldavad seda, et inimene... no ei ole väga palju neid päevi, mida ta saaks nendest päevadest kulutada selleks, et käia mingitel ühistel kahepäevastel või kolmepäevastel koolitustel kokku saama. (R5)

Lisaks tundis üks vastaja muret uute töötaja kohanemise pärast.

Kui me võtame väljaspoolt ühe inimese siia tööle, kes tuleb väga heade kavatsustega, ta tuleb parimate kavatsustega aidata lapsi eks. Ta on kõik need koolitused ja need läbi käinud /.../ iga kord see ainult ei aita, /.../ See on jälle see, mis alati paneb mõtlema nende uute inimeste puhul, et kui palju oleks neil lihtsam sellega kohaneda siin, selles küla territooriumil või no küla kogukonnas. /.../ Kui tuleb uus inimene, siis tegelikult tema jäämist toetab siin kogu kogukond üldiselt. Aga see, kui sa oled seal omaette on jälle keerulisem. Praegusel hetkel oleks külaelus lihtsam see, kui me saaksime need pered ja vanemad, kes lähevad välja, nendehulgast, kes on siin juba karastunud. (R5)

Halbade külgedena toob välja laste võimaliku hulkumise ja laste valetamine naabritele. Vastaja R4 tõi välja pereabiliste teadmatuses hoidmise. Vastaja tõi välja, et mõned pereabilised ei tea millal ja kas nende pere võib kolida. Samuti on ka laste seas hirme ja müüte kolimise pärast. Vastaja R3 ei leia midagi, mis võiks paremaks minna. Vastaja R3 tõi välja negatiivsena näite selle, et hajuskülas ei ole pereemal kaitset laste valesüüdistuste vastu.

Mul siin tüdruk oli üks õhtu kõva häälega kisanud, et „ära peksa, ära peksa!” /.../ minu naabrinaine kuulis seda ja helistas kohe mulle ja ütles, et mida sa teeksid kui selline olukord tuleb külast väljaspool? Et ta oli kuulnud tüdruku karjumist õuest. Ma ise olin samal ajal toas. Tüdruk oli vihane minu peale ja ta otsustas seda nii lahendada. Ja panigi mõtlema, et mida ma tõesti teeksin selles olukorras hajuskülas?

Järgnevalt küsiti vastanutelt, kuidas uus kogukond neid vastu võtaks, on arvamusi erinevaid. Vastaja R4 tõi välja, et küla hajutamisega võib esineda probleeme kui uue kogukonna liikmed ei ole niivõrd kursis selle tööga ja võib tekkida konflikte, mida sellel alal töötavate inimestega ei tekiks. Samuti tõi vastaja välja selle, et mõne lapse puhul võib lastekülas elamine kaotada huvi leida sõpru väljaspool lasteküla.

See on kogukonna mure, kuidas tema mind vastu võtma hakkab, aga kindlasti on see väga keeruline seis. Ütleme, et kui ma lähen hajuskülla ja kõik teised ümberringi on näinud vaeva, et ehitada endale maja ja nüüd tuleb mingisugune oma nelja lapsega ja istub lääraki sisse. /.../ Natukene tuleb selle üksikemana nelja lapsega elades tutikas ridaelamuboksis rikkuri maitset ka, et tihti elatakse üksikemana ju korterites. Ühtpidi on see privaatsem, aga teistpidi on ka see tähelepanu äratav, kui üks üksik inimene elab nelja lapsega väga heades tingimustes. Eks see privaatlus ole natukene näilik ka, et kui naaber jälgib, siis ikka saab aru, et käivad sotsiaaltöötajad või muud ametnikud. /.../ Praegused lasteküla naabrid siin ümberringi on küll sõbralikud, aga ma ei ole nendega ühtegi korda maha istunud ja joonud tass kohvi. Pigem hoiavad praegused naabrid distantsti, see on teistmoodi. (R5)

Positiivse küljena tõi vastaja R5 välja, et lastel oleks lihtsam sõprussuhteid luua ka väljaspool lasteküla. „Aga ma arvan seda, et laste sõpradel on lihtsam tulla külla. Sest nemad tulevad koju külla, nemad ei tule enam kuidagi asutuse territooriumile eksole. See võibolla tekitab hoopis uutmoodi läbisaamised. Lastel on kergem luua uusi suhteid väljaspool lasteküla.“ (R5)

Järgnevalt küsiti vastajate seas, et millisel määral on esinenud laste sildistamist. Selles küsimused olid vastajad ühel meelel, et sildistamist ei esine enam nii tihti. Küll aga räägiti lugusid, kuidas varasemalt oli lasteküla ümbritsev kogukond nende suhtes skeptiline, kuid läbi külastajate vastu võtmise see peagi rauges. Vastaja R3 lisas, et mõned lapsed küll häbenevad enda päritolust rääkida, kuid on ka lapsi, kes julgelt ütlevad välja kus nad elavad.

Järgnevalt küsiti intervjuueeritavate seast, et milline on nende peres peredünaamika. Peredünaamikat kirjeldas vastaja R5 muutuvat perekesksemaks.

Kui see sama üks inimene on hommikust õhtuni tunni või noh kõikaeg on see samad nõudmised, ühedsamad teadmised eksole. /.../ Kui inimesed vahetuvad, siis reeglitega kogu pere ju ühildub ühe inimese järgi ja teise inimese meele järgi. Kui mina emana olen see ei teagi mitu päeva 320, enamvähem aastas, siis see tähendab seda, et need lapsed elavad kõikaeg nende normide järgi, mida mina neile olen andnud. Laste jaoks tuleb muutus, tuleb justkui keegi külla, annab mingi asendab 10 päeva asendab 20 päeva järjest, need lapsed on väga kindlad omas elus või omas rütmis ja üks juhuslik inimene, kes tuleb siia või isegi mitte juhuslik, väga kindla inimene, kes tuleb selleks 42ks päevaks, ei pane lapse pendeldama kahe inimese vahel. (R5)

Vastaja R3 lisas, et peredünaamikas on oluliseks asjaoluks rollide ebavõrdsus ning ka, et pereabiliste seas võib esineda kadedust, kuna vastutaja ja otsustaja rollis on pereema. Samuti tõi vastaja välja, et pereabilisega töötades on peredünaamika rütm muutlik ning see teeb tööd kergemaks, kuna tekib pingelangus töölt eemal olles nii laste kui ka töötaja jaoks.

Küsimusele kui palju on lastekülas privatsust omaette toimetada, vastati tagasihoidlikult. Vastaja R3 leidis, et lastekülas on peredel piisavalt privatsust omaette toimetada. Vastaja R5 leidis, et lastekülas on rohkem sotsiaalset kontrolli, millega võib-olla raske toime tulla.

Ongi raske elada selles suures sotsiaalses kontrollis. Aga mina olen aastatega tehtud ettevaatlikuks ja mina arvan, et sotsiaalne kontroll, tahes-tahtmata on see hea. See paneb mind kui täiskasvanut ennast kontrollima ja jälgima, et noh ma ei komistaks ja ma ei kavatse ka komistada, aga eks see annab ka mingi kindluse, et need inimesed, kes minuga koos on, kui ma neid teisi vaatan, siis ma tean, et ka nemad on head inimesed nendele lastele. Privatsus on tegelikult lastele suurepäraselt tagatud. (R5)

Hajutamist ootavate perede laste käest küsiti nende teadlikust hajutamise põhjustest. Arvamusi oli laste seas erinevaid. Vastaja H2 otsest vastest ei osanud öelda, kuid arvas, et kuna lasteküla müüakse maha siis peab uued majad ostma. Samuti tõi vastaja välja, et kolimise eesmärk on linnale lähedamal olla. Vastaja H1 tõi välja võimaluste paranemise. „Ei tea. Äkki on eesmärk paremaid võimalusi pakkuda. Linna keskel asumine teeks asju

kergemaks ma arvan. /.../ Siin on rohkem, kuidas öelda. isolatsiooni tunda.“ Vastaja H2 tõi välja perekesksema keskkonna loomise. „Et oleks rohkem nagu sarnane, nii-öelda tavalisele elule /.../ nii-öelda kodusem tunne.“

Järgnevalt küsiti intervjuueeritavatelt nende valmisoleku kohta kolimiseks. Kõik vastajad peale H3 olid ühisel meelel, et on valmis kolima asuma, kui see võimalus tekiks. Kolimisega nõustunud vastajad tõi kõik välja, et lasteküla praegune asukoht on liialt eraldatud ja linnas elades oleks kõik lähedamal. Vastaja H2 tõi välja, et tema jaoks tähendaks see rohkem oma ruumi saamist. Vastaja H3 tõi välja, et teda kolimine ei mõjutaks, kuna plaanib kooli lõppedes asuma elama teise kohta. Vastaja H4 leidis, et temal ei oleks vahet, kus ta elaks.

Vastanud tõi välja erinevaid häid külgi, mis võiksid halvemaks minna kolimisega. Vastaja H1 tõi välja harjumustega muutumise. „Ilmselt sõpru ei näeks nii tihti, ühisüritustel, et neid jääks ka vähemaks /.../ Samas oleks kodusem tunne, kui siin mitme perega koos elades ilmselt.“ Vastaja H3 tõi välja eraldi olemise tähtsuse. „Lastekarja enam ei oleks, kes käiks kogu aeg akna all. /.../ Eks siin kohaga on ka häid mälestusi tekkinud ja see võib ka igatsema panna, aga mitte nii palju.“

Peresisestest suhete muutustes ei osanud vastanud suuri muutusi välja tuua. Küll aga toodi välja selle, et kas pereabiline või pereema on reeglitega leebem või lihtsalt meeldib üks rohkem kui teine. Vastaja H1 tõi ka välja perevanemate vahetuse olulisuse. „Sellesmõttes on hea, kui nad vahetavad. /.../ Pereema ei väsi ära nii kiiresti, et nagu noh nad tulevad rohkem energilisena vabadelt päevadelt. Mõnele lapsele võib halvasti mõjuda, mõnele nii palju mitte. /.../ Mõni tahab rohkem piire katsetada.“

Hajutamist ootavad lapsed ei tundunud olevat suuresti mures hajutamise pärast ning oldi üsna leplikud olukorraga.

2.4 Järeldused ja ettepanekud

Tagamaks asendushoolduselt lahkuvate laste parem valmidus iseseisvaks eluks on tähtis neid ühiskonda rohkem integreerida. Olles laiast kogukonnast eraldatuna kaob ära lastel suhe reaalsusega ning see võib tekitada probleeme teenuselt lahkumisel. (Parve, 2017, lk 28) Seda probleemi üritabki SOS Lasteküla lahendada hajutades traditsiooniline lasteküla

ümbritsevasse kogukonda. Kohustusest eelistada hooldusperesid või lapsendamist asendushooldusele on asendushoolduteenus pakkujate ainukeseks lootuseks tõsta enda teenuse kvaliteeti või seda mitmekesistada ja seda on näha Keila SOS Lasteküla näitel. (Costa & Giraldi, 2014, lk 28) Käesolevast uuringust selgus, et hajutatud peredes on töötajad juba märganud laste seas iseseisvaid jooni, mis on toonud neid rohkem lähedamale reaalsele elukorraldusele. Samuti toodi uurimuses välja hajutamist ootavate töötajate poolt oma hoolealuste kaugust reaalistest ühiskonna normidest, mida hoiab traditsioonilise lasteküla eluviis. Segunemine tavalise ühiskonnaga on õpetanud lastele vastutustunnet ja hoolivust enda ümbruskonnaga.

Ühe perevanemaga asenduskoduteenus sarnaneb rohkem perekonnas hooldamisele kui asutusepõhine asenduskoduteenus, kuid see teenusevormi sõnastus ei ole lubanud saada veel eelistusnimekirja koos hooldusperede ja lapsendajatega. (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 26) Uuringus välja tulnud hajutatud perede vastustest saab järeldada, et peredünaamika on muutunud rohkem perekessemaks ning mitmed hajutamist ootavad vastajad on ka leidnud, et nii see oleks. Kahe perevanema süsteemilt üle minnes ühele oli märgata üleminekut normaalsele pereelu rütmile, jättes ära lastelt valiku kahe täiskasvanu eelistamise vahel.

Asendushoolduselt lahkuvate hoolealuste valmidus iseseisvaks eluks on olnud problemaatiline. Tehtud uuringud on näidanud, et toimetulek iseseisvas elus ei ole olnud piisav. (Sotsiaalministeerium, 2020, lk 5) Asendushoolduselt lahkumine on olnud seni kiire protsess, kuna noori on sunnitud kiiremini alustama iseseisvat elu. Sellistel puhkudel saab öelda, et teenusepakkuja vajadused on pandud kõrgemale kui hoolealuse omad. (Aaben et al., 2017, lk 6) Uuringus tuli välja ka oluline aspekt teenuselt lahkumisele. Hajutatud küla annab hoolealustele võimaluse jääda koju pikemaks ning annab neile võimaluse keskenduda edasi õppimisvõimalustele rohkem kodustes tingimustes. Seetõttu pannes hoolealuse vajadused teenusepakkuja omast kõrgemale.

Lisaks laste heaolu paranemisele selgus ka uurimuses, et hajutatud töötajad on rahul uue korraldusega ning hajutamist ootavad töötajad oskasid ka tuua häid külgi muudatustes. Nõrkade külgedena toodi välja eelkõige pereabiliste ära kaotamist, pereemade kaitset valesüüdistuste eest, uute töötajate sisseelamist ja kinnisvara soetamisel paaride (pereema ja pereisa) vajaduste arvestamist.

Töö autoril on järgmised soovitusel Keila SOS Lastekülale hajusküla protsessi parendamiseks:

1. Kaasata töötajaid hajutamise kaasnevate muutuste planeerimisel.
2. Viia läbi teavitustööd töötajate ja hoolealuste seas, kes ootavad hajutamist.
3. Uute töötajate sisseelamisprogrammi uuendada seoses hajusküla.
4. Uute töötajate värbamise ja koolitamise protsessi kiirendamine.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et hajutatud pered on rahul muutustega ning on integreerunud enda uude laia kogukonda. Küll aga on hajutamist ootavate perede seas kahtlusi erinevate aspektide juures. Kuigi intervjueritavad hoolealused olid tagasihoidlikud arvamusi avaldama saab siiski öelda, et nende seisukohad on positiivsed hajusküla suhtes nii hajutamist ootavate kui ka juba hajutatud peredes. Tulemuste paremaks saamiseks soovib autor sarnasel teemal uurimistööd läbiviijatele küsitleda ka asendushooldusteenuselt lahkunud noori küsitleda. Mitmed vastanud töid välja erinevaid institutsionaalseid tunnuseid, mida on leevendanud hajusküla toomine. Autor leiab, et sellest tulenevalt on tähtis, et hajusküla üheperevanemalepinguga asendushooldusteenus leiaks end võrdväärseks hooldusperede ja lapsendajate kõrvalt, vanemliku hooleta lastele kodu pakkumisel.

KOKKUVÕTE

Keila SOS Lasteküla pakub vanemliku hoolitsuseta lastele võimalust kasvada üles pereskes keskkonnas. Asendushooldusteenuse pakujate seast on olnud SOS Lasteküla suureks teerajajaks ning on suutnud käia kaasas ühiskonnas toimuvate muutustega, et jääda kõige pereskesemaks asendushooldusteenuse pakujaks Eestis.

Töö teoreetiline osa toob välja deinstitutionaliseerimise tähtsuse asendushooldusteenuse pakkumisel. Tuues välja lapse arengut mõjutavaid asjaolusid ning integreerimise tähtsust iseseisvas elus. Institutsionaalseid tunnuseid asendushooldusteenuse pakkumisel on oluliselt vähendatud, kuid tuginedes erinevatele teoreetilistele allikatele saab öelda, et praegune olukord teenuse pakkumisel nõuab endiselt sekkumist. Ka seadusest tulenevad muudatused on sundinud asendushooldusteenuse kvaliteeti tõstma või ka teenust mitmekesistama. Autor leiab, et asendushooldusteenuse pakkumisel on kõige tähtsam väärtustada pereskesust ja aidata vanemliku hooleta lastel integreeruda ühiskonda, andes neile tavalise pere kodutunde kogemuse. See aitab vältida palju suuremate tagajärgedega sotsiaalprobleemide levikule.

Käesolevas läbiviidud uurimuse põhjal tegi autor ettepanekuid Keilas SOS Lasteküla traditsioonilise lasteküla hajutamise protsessi parendamiseks. Autor soovib kaasata rohkem töötajaid otsuste vastuvõtmisesse, teavitustöö läbiviimist ning uute töötajate sisseelamise protsessi uuendamist. Töötajate kaasamine planeerimisse aitaks kaasa nende arvamuste tähtsustamisele ja näha, et ka nende vajadusi on arvestatud. Teavitustöö aitaks leevendada hajutamist ootavate perede hirme, mis ei pruugi olla asjakohased. Sisseelamisprogrammi uuendamine aitaks paremini uusi töötajaid hoida, kuna ära on kadunud lasteküla poolne kogemuskogustamine. Antud uuringust tuli välja, et hajutatud perede töötajad ja hoolealused on rahul muutustega, kuid nii hajutatud pered kui ja hajutamist ootavad pered leidsid erinevaid nõrki kohti millele peaks tähelepanu pöörama. Töötajad tundsid suuresti muret uute töötajate hakkama saamise ja hoolealuste käitumisprobleemide aktsepteerimisega uues kogukonnas. Hoolealused ei tundunud

olevat mures muutuste tulemisega. Pigem toodi välja traditsioonilise sotsialiseerumise asjaolu kadumise, mida võib lugeda isegi heaks asjaks, kuna see sunnib lapsi rohkem sotsialiseeruma väljaspool lasteküla.

Kuna hajusküla protsess on alles hiljuti alustatud, siis on uurimise jaoks olnud valim väike ning antud teemat tasub veel täpsemalt uurida tulevikus, kui traditsiooniline lasteküla on täielikult läinud üle hajuskülale. Kokkuvõtvalt saab öelda, et uurimistöö eesmärk sai täidetud ja uurimisküsimustele sai vastatud.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aaben, L., Paat-Ahi, G., & Nurm, Ü.-K. (2017). *Pikaajalise hoolduse deinstitutionaliseerimise mõju hindamise raamistik*. Poliitikauuringute Keskus Praxis. http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2017/10/DI_anal%C3%BC%C3%BCs_Praxis-2017_FINAL.pdf
- Backer-Røed, E. (2015). *Sisehindamise juhised asenduskoduteenuse osutajale*. SOS Lasteküla Eesti Ühing. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Asendushooldus/sisehindamise_juhised.pdf
- Browne, E. (2017). *Children in care institutions*. Institute of Development Studies. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5b9a43caed915d666f681e10/029_Children_in_Care_Institutions_v2.pdf
- Costa, M., & Giraldi, M. (2014). *Deinstitutionalisation and quality alternative care for children in Europe. Lessons learned and the way forward Working paper*. https://www.openingdoors.eu/wp-content/uploads/2014/11/DI_Lessons_Learned_web_use.pdf
- Delap, E., & Melville, L. (2011). *Fostering better care. Improving foster care provision around the world. Positive choices: Working paper 2*. Everychild. <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/4527/pdf/4527.pdf>
- Juss, I. (2020). 2021 *Harjumaa programmi tegevusplaan*. SOS Lasteküla Eesti Ühing
- Jõks, H. (2020). Kuidas on rakendunud muudatused asendus- ja järelhooldusteenuse valdkonnas? *Sotsiaaltöö*, 2, 25–29.
- Kõre, J. (2018). Deinstitutionaliseerimine Eesti hoolekandes – väline sundus või sisemine kaalutus. *Akadeemia*, 30(8), 1347–1374.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ infotrükk.
- Lasteombudsman. (2013). *Asenduskoduteenuse analüüs*. http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/asenduskoduteenuse_analuus.pdf

- Linnas, E., Vainomäe, K., & Kuldjärv, M. (2016). Hakkame parandama asendushoolduse kvaliteeti. *Sotsiaaltöö*, 2, 75–77.
- Lukaš, M. (2014). SOS Children's Friendly Community Historical Overview. In E. Berbić Kolar, B. Bogar, M. Sablić & B. Sedlić (Eds.), *Challenges in building child friendly communities: Proceedings of International conference Zadar 2014, Croatia* (pp. 44–55). Europe House Slavonski Brod. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED556330.pdf>
- Opening Doors for Europe's Children. (2017). *Deinstitutionalisation of Europe's Children. Questions and Answers*. https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/OD_DI_QA_07122017.pdf
- Opening Doors for Europe's Children. (2020). Lessons learned and recommendations to strengthen families and end institutionalisation for children in Europe. https://eurochild.org/uploads/2021/01/OD_last_report_v5_NT_SCREEN.pdf
- Opening Doors for Europe's Children.(2018). *Maintain, strengthen, expand. How the EU can support the transition from institutional to family- and community-based care in the next Multiannual Financial Framework*. https://www.openingdoors.eu/wp-content/uploads/2018/03/MSE_Publication_15032018_web.pdf
- Parve, V. (2017). Deinstitutionaliseerimine annab tõuke kogukonnatöele. *Sotsiaaltöö*, 1, 28–33.
- Quality4Children. (2008). *Asendushoolduse standardid Euroopas*. SOS Lasteküla Eesti Ühing. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Asendushooldus/q4c_estonian.pdf
- Riisalo, S. (2017). Miks on vaja asendushooldusteenust muuta? *Sotsiaaltöö*, 3, 19–21.
- Segal, S. P., & Jacobs, L. A. (2013). Deinstitutionalization. In *Encyclopedia of Social Work*. National Association of Social Workers and Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199975839.013.101>
- Sindi, I., Strömpl, J., & Toros, K. (2018). The Estonian way of deinstitutionalisation. Experiences from an ethnographic research in SOS Children's Village. *Child & Youth Services*, 39(4), 305–332. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2018.1511975>
- SOS Lasteküla Eesti Ühing. (2013). *SOS Lasteküla Eesti Ühingu strateegiline plaan 2014 – 2020*. Tallinn.

- SOS Lasteküla Eesti Ühing. (2013). *ÜRO laste asendushoolduse juhiste rakendamine Eestis*. Tallinn.
- SOS Lasteküla Eesti Ühing. (2015) *Kontseptsioon väljaspool lastekülasid elavatele SOS – peredele*. Tallinn.
- SOS Lasteküla Eesti Ühing. (2020). *SOS Lasteküla Eesti Ühingu Kvaliteedijuhend*. Tallinn.
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015, 5; *Riigi Teataja I*, 21.04.2020, 39. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>
- Sotsiaalkindlustusamet. (2020). *Juhis asendus- ja järelhooldusteenuse korraldamiseks*. https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/Noustamisteenused/juhis_asendus-_ja_jarelhooldusteenuse_korraldamiseks_2020.pdf
- Sotsiaalkindlustusamet. (2014a). *Asendushooldusteenuse kvaliteedijuhis*. https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/news-related-files/asendushooldusteenuse_kvaliteedijuhis_0.pdf
- Sotsiaalkindlustusamet. (2014b) *Eesti sotsiaalteenuste kvaliteedijuhis*. https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Sotsiaalteenused/Kvaliteet/eesti_sotsiaalteenuste_kvaliteedijuhis_avaldatu_d.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2011). *Laste ja perede arengukava 2012-2020. Targad vanemad, toredad lapsed, tugev ühiskond*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/lpa.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2013). *Asendushoolduse kontseptsiooni alusanalüüs*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/ahk_alusanalyys_dets_2013.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2014). *Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika roheline raamat*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Asendushooldus/ah_rr_dets_2014.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2020). *Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine*. https://www.sotsiaalministeerium.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Asendushooldus/asendushooldus_tat_veebr2017.pdf

- Tamppuu, P. (2015). Asendushoolduse roheline raamat annab suunad valdkonna arendamiseks. *Sotsiaaltöö*, 1, 36–39.
- UNICEF. (2018). *15 years of De-Institutionalization Reforms in Europe and Central Asia. Key results achieved for children and remaining challenges*. https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org/eca/files/2018-11/Key%20Results%20in%20Deinstitutionalization%20in%20Europe%20and%20Central%20Asia_0.pdf
- USAID. (2013). *Study on Deinstitutionalization of children and adults with disabilities in Europe and Asia*. <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Study%20on%20Deinstitutionalization%20of%20Children%20and%20Adults%20with%20Disabilities%20in%20Europe%20and%20Eurasia.pdf>
- van IJzendoorn, M. H., Palacios, J., Sonuga-Barke, E, J. S., Gunnar, M., R. Vorria, P., McCall, R, B., LeMare, L., Bakermans-Kranenburg, M., Dobrova-Krol, N., & Juffer, F. (2011). Children in institutional care: delayed development and resilience. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 76(4), 8–30. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2011.00626.x>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. DSpace. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/36419>
- Williamson, J., & Greenberg, A. (2010). *Families, not orphanages*. Better Care Network. https://www.thinkchildsafe.org/thinkbeforevisiting/resources/Families_Not_Orphanages_J_Williamson.pdf
- Willi, R., Reed, D., & Houedenenou, G. (2019). *70 Years of impact. Improving the lives of children without adequate parental care*. SOS Children's Village International. https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/6bc4dad4-d496-4761-aa0f-e1fa572e428f/SOS_70_years_of_impact_report_SPREADS-WEB.pdf

Lisa 1. Lasteküla töötajate intervjuerimiskava

Lastekülast väljas asuvate töötajate küsimused:

1. Milline oli teie valmidus lastekülast välja kolimiseks?
2. Milliseid muudatusi tõi lastekülast välja kolimine teie jaoks?
3. Milliseid muudatusi tõi lastekülast välja kolimine laste jaoks?
4. Kuidas on muutunud tugisüsteem lasteküla poolt?
5. Mis aitaks parema ülemineku tagada?
6. Mis on läinud paremaks ning mis halvemaks?
7. Kuidas on uus kogukond teid vastu võtnud?
8. Millisel määral on esinenud/vähenenud laste sildistamist?
9. Kuidas on muutunud peredünaamika?
10. Kuidas on privaatsus aidanud kaasa laste arengule?

Lastekülas asuvate töötajate küsimused:

1. Milline on teie valmidus lastekülast välja kolimiseks?
2. Milliseid muudatusi tooks lastekülast välja kolimine teie jaoks?
3. Milliseid muudatusi tooks lastekülast välja kolimine laste jaoks?
4. Kuidas muutub tugisüsteem lasteküla poolt?
5. Mis aitaks parema ülemineku tagada?
6. Mis võib minna paremaks ning mis halvemaks?
7. Kuidas võtaks teid uus kogukond vastu?
8. Millisel määral on esinenud laste sildistamist?
9. Milline on peredünaamika?
10. Kui palju on perel lastekülas privaatsust omaette toimetada?

Lisa 2. Lasteküla hoolealuste intervjuerimiskava

Lastekülast väljas kolinud hoolealuste küsimused:

1. Kui palju teie teate lastekülast ära kolimise põhjustest?
2. Milline oli teie valmidus lastekülast välja kolimiseks?
3. Milliseid muudatusi tõi lastekülast välja kolimine teie jaoks?
4. Mis on läinud paremaks/halvemaks peale kolimist?
5. Kuidas on muutunud suhe pereemaga kui ta on rohkem kodus?
6. Mis võiks paremini olla lastekülast eemal olles?
7. Kuidas on uus kogukond teid vastu võtnud?
8. Kuidas on sinu vajadustega arvestamine muutunud perekonnas?

Lastekülas elavate hoolealuste küsimused:

1. Kui palju teie teate lastekülast ära kolimise põhjustest?
2. Milline on teie valmidus lastekülast välja kolimiseks?
3. Milliseid muudatusi tooks lastekülast välja kolimine teie jaoks?
4. Mis võib minna paremaks/halvemaks peale kolimist?
5. Kuidas muutuks suhe pereemaga kui ta oleks rohkem kodus?
6. Kuidas võtaks uus kogukond teid vastu?
7. Kuidas arvestatakse sinu vajadustega perekonnas?

SUMMARY

ADJUSTMENT TO DECENTRALISATION IN THE EXAMPLE OF KEILA SOS CHILDREN'S VILLAGE

Sander Jõgi

Children without parental care have been always one of the most vulnerable groups of society. In organizing foster care there has been a big development of creating more family like conditions instead of big institutions. Institution based care has been easier for service providers but not so much for the children. In Estonia, like in all of Europe, has been taking many steps of removing institutional care, since it has been proven to have negative long term effects on the children living there. The thesis focuses on the change that one of the foster care providers is going through. Keila SOS Childrens Village is decentralising its services to local community, from the traditional childrens village. The aim of the change is to reduce institutional effects, create more integration possibilities for the children in care. Keila SOS Children's Village offers children without parental care the opportunity to grow up in a family-centered environment. Among the providers of substitute care services, SOS Children's Village has been a major pioneer and has been able to keep up with the changes taking place in society in order to remain the most family-oriented provider of foster care services in Estonia.

The theoretical part of the work points out the importance of deinstitutionalisation in the provision of foster care services. Highlighting the circumstances influencing the child's development and the importance of integration in independent living. The institutional features of the provision of foster care have been significantly reduced, but based on various theoretical sources, it can be said that the current situation in the provision of the service still requires intervention. Changes arising from the law have also forced us to diversify or increase the quality of foster care services. The author considers that the most important thing in providing foster care services is to value family-centredness and help

children without parental care to integrate into society, giving them the experience of a normal family home. This helps to prevent the spread of social problems with much greater consequences.

Based on the research conducted in the present case, the author made proposals to improve the process of decentralisation in the traditional Keila SOS children's village. The author recommends involving more employees in decision-making, informing them and renewing the process of adjustment of new employees. Involving employees in planning would help to prioritize their opinions and see that their needs are taken into account. Outreach would help alleviate irrelevant fears of families awaiting decentralisation. Renewing the process of adjustment for employees would help to better retain new employees, since being part of the community, where experience sharing and advice receiving has been reduced. This study found that employees and children of decentralised families are satisfied with the changes, but both decentralised families and families waiting for decentralisation found various weaknesses that should be addressed. Employees were very concerned about the coping of new employees and the acceptance of behavioural problems of the dependants within the new community. The dependants did not seem to be worried about the changes coming. Rather, the disappearance of the fact of traditional socialization was pointed out, which can even be considered a good thing, as it forces children to socialize more outside the children's village. Families that have moved out of the traditional children's village found that there have been reduction of institutional effect and there is a bigger potential for integration of children in care.

As the decentralised village process has only recently begun, the sample for the study has been small and this topic is worth exploring further in the future, when the traditional children's village has completely decentralised.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sander Jõgi,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kohanemine hajutamisest tingitud muutustega Keila SOS Lasteküla näitel“, mille juhendaja on Valter Parve, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Sander Jõgi

19.05.2021